Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

14. studenoga 2024.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Približavanje zakonodavstava – Usklađivanje određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu – Direktiva 2001/29/EZ – Članak 2. – Pravo reproduciranja – Članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) – Iznimke i ograničenja – Pravična naknada – Izravni učinak – Institucija kojoj je država povjerila naplatu i raspodjelu pravične naknade – Posebne ovlasti”

U predmetu C-230/23,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio ondernemingsrechtbank Gent, afdeling Gent (Trgovački sud u Gentu, Odjel u Gentu, Belgija), odlukom od 16. veljače 2023., koju je Sud zaprimio 13. travnja 2023., u postupku

Reprobel CV,

protiv

Copaco Belgium NV,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: T. von Danwitz, potpredsjednik Suda, u svojstvu predsjednika prvog vijeća, A. Arabadjiev i I. Ziemele (izvjestiteljica), suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: A. Lamote, administratorica,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 6. ožujka 2024.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Reprobel CV, A. Lambert i J.-F. Puyraimond, *advocaten*,

– za Copaco Belgium NV, T. van Innis, *advocaat*,

– za belgijsku vladu, P. Cottin i C. Pochet, u svojstvu agenata, uz asistenciju S. Depréa, G. Ryelandta i J. Van Vyve, *avocats*,

* Jezik postupka: nizozemski

– za francusku vladu, E. Timmermans, u svojstvu agenta,

– za Europsku komisiju, F. Ronkes Agerbeek, J. Samnadda i P. J. O. Van Nuffel, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 6. lipnja 2024.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 5. stavka 2. točaka (a) i (b) Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Reprobel CV, organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskih prava i prava izdavača, kojoj je belgijska država povjerila naplatu i raspodjelu naknada na koje autori i izdavači imaju pravo kao pravičnu naknadu za djelatnosti reproduciranja i Copaco Belgium NV (u daljnjem tekstu: Copaco), dioničkog društva, zbog odbijanja potonjeg da društvu Reprobel plati navodno dugovane iznose za te naknade.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Uvodne izjave 31., 35. i 38. Direktive 2001/29 određuju:

„(31) Pravedna ravnoteža prava i interesa između različitih kategorija nositelja prava, kao i između različitih kategorija nositelja prava i korisnika predmeta zaštite mora biti osigurana. […]

[…]

(35) U određenim slučajevima iznimaka ili ograničenja, nositelji prava trebali bi dobiti pravičnu naknadu koja bi im na odgovarajući način nadoknadila uporabu njihovih zaštićenih djela ili drugih predmeta zaštite. Pri određivanju oblika, detaljnih rješenja i moguće visine takve primjerene naknade, trebalo bi uzeti u obzir okolnosti svakog pojedinog slučaja. Pri ocjenjivanju tih okolnosti, vrijedan kriterij mogla bi biti šteta koja se nositeljima prava nanosi dotičnom radnjom. U slučajevima kada su nositelji prava već primili naknadu u nekom drugom obliku, kao npr. dio naknade za licenciju, nije potrebno posebno ili odvojeno plaćanje. Prilikom određivanja visine pravične naknade trebalo bi u potpunosti uzeti u obzir stupanj korištenja tehničkih mjera zaštite iz ove Direktive. U određenim situacijama kada je šteta učinjena nositelju prava minimalna, ne može postojati obveza plaćanja.

[…]

(38) Državama članicama treba biti dopušteno da predvide iznimku ili ograničenje prava reproduciranja za određene tipove reproduciranja audio, vizualnog i audiovizualnog materijala za privatnu uporabu, uz pravičnu naknadu. To može uključivati uvođenje ili produljenje primjene sustava naknade za naknađivanje štete nositelju prava. […]”

4 Članak 2. te direktive, naslovljen „Pravo reproduciranja”, određuje:

„Države članice moraju predvidjeti isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za izravno ili neizravno, privremeno ili trajno reproduciranje bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili u dijelovima:

(a) autorima, njihovih djela;

(b) umjetnicima izvođačima, fiksacija njihovih izvedbi;

(c) proizvođačima fonograma, njihovih fonograma;

(d) proizvođačima prvih fiksiranja filmova, izvornika i umnoženih primjeraka njihovih filmova;

(e) organizacijama za radiodifuziju, fiksacija njihovih radiodifuzijskih emitiranja, bez obzira na to jesu li ta emitiranja prenesena putem žice ili putem zraka, uključujući kabelom ili satelitom.”

5 Članak 5. navedene direktive, naslovljen „Iznimke i ograničenja”, predviđa u stavku 2.:

„Države članice mogu predvidjeti iznimke ili ograničenja prava reproduciranja predviđenog člankom 2. u sljedećim slučajevima:

(a) u odnosu na reproduciranje na papir ili sličan medij, učinjeno uporabom bilo koje fotografske tehnike ili nekim drugim postupkom koji ima slične učinke, uz iznimku grafičkog izdanja glazbenog djela (notni materijal), pod uvjetom da nositelji prava dobiju pravičnu naknadu;

(b) u odnosu na reproduciranje na bilo koji medij koje je učinila fizička osoba za privatnu uporabu i u svrhu koja nije ni izravno ni neizravno komercijalna, uz uvjet da nositelji prava dobiju pravičnu naknadu, pri čemu se uzima u obzir primjena ili neprimjena tehničkih mjera iz članka 6. na djelo ili na drugi predmet zaštite;

[…]”

Belgijsko pravo

6 Članak 59. weta betreffende het auteursrecht en de naburige rechten (Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima) od 30. lipnja 1994. (*Belgisch Staatsblad* od 27. srpnja 1994., str. 19297.), u verziji koja se primjenjuje na glavni postupak (u daljnjem tekstu: LDA) propisivao je:

„Autori i izdavači djela fiksiranih na grafičkom ili sličnom mediju imaju pravo na naknadu zbog reproduciranja tih djela, pod uvjetima navedenima u članku 22. stavku 1. točkama 4. i 4.*bis* […]

Naknadu plaća proizvođač, uvoznik ili stjecatelj unutar Zajednice uređaja koji omogućuju reproduciranje zaštićenih djela, za vrijeme stavljanja tih uređaja u promet na državnom području.”

7 Članak 60. LDA-a propisivao je:

„Osim toga, obveznik plaćanja razmjerne naknade, određene s obzirom na broj ostvarenih reproduciranja, su fizičke ili pravne osobe koje ostvaruju reproduciranje djela, ili ovisno o slučaju, umjesto tih osoba, oni koji, uz naplatu ili besplatno, uređaj za reproduciranje učine dostupnim drugima."

8 Članak 60.*bis* LDA-a glasio je kako slijedi:

„Organizacija za kolektivno ostvarivanje prava, koju odredi kralj u okviru ovog poglavlja, može, u skladu s člankom 78., dobiti podatke potrebne za obavljanje svoje zadaće od:

– uprave za carine i trošarine na temelju članka 320. Općeg zakona o carinama i trošarinama od 18. srpnja 1977., koji je zamijenjen Zakonom od 27. prosinca 1993.;

– uprave [za porez na dodanu vrijednost (PDV)] na temelju članka 93.bis Zakonika o PDV-u od 3. srpnja 1969.;

– i Nacionalnog ureda za socijalnu sigurnost u skladu sa Zakonom od 15. siječnja 1990. o osnivanju i organizaciji Središnjeg registra za socijalnu sigurnost.

Ne dovodeći u pitanje članak 78. ovog zakona, organizacija za kolektivno ostvarivanje prava koja je određena može na zahtjev dostaviti podatke upravi za carine i upravi za PDV. Ne dovodeći u pitanje članak 78. ovog zakona, organizacija za kolektivno ostvarivanje prava koja je određena može priopćavati i primati podatke:

– službe za nadzor i medijaciju [Savezne javne službe (SJS)] za gospodarstvo;

– organizacije za kolektivno ostvarivanje prava koja obavljaju sličnu djelatnost u inozemstvu pod uvjetom uzajamnosti."

9 U skladu s člankom 61. LDA-a:

„Kralj određuje iznos naknada iz članaka 59. i 60. dekretom o kojem vijećanjem odlučuje Vijeće ministara. Naknada iz članka 60. može biti različita s obzirom na sektor o kojem je riječ.

On određuje načine naplate, raspodjele i nadzora ovih naknada kao i [trenutak] kada postoji obveza plaćanja.

U skladu s međunarodnim konvencijama, naknade predviđene člancima 59. i 60. u jednakim se dijelovima dodjeljuju autorima i izdavačima.

Sukladno uvjetima [i] načinima koje odredi, kralj ovlašćuje društvo koje predstavlja sva društva koja upravljaju pravima u svrhu osiguranja naplaćivanja i raspodjele naknade."

10 Iznosi paušalne i razmjerne naknade iz članaka 59. i 60. LDA-a utvrđeni su Koninklijk besluitom betreffende de vergoeding verschuldigd aan auteurs en Uitgevers voor het kopiëren voor privé-gebruik of didatisch gebruik van werken die op grafische of op soortgelijke wizje zijn vastgelegd (Kraljevski dekret o naknadi za autore i izdavače za reproduciranje s ciljem privatne uporabe ili didaktičnim ciljem djela fiksiranih na grafičkom ili analognom mediju) od 30. listopada 1997. (*Belgisch Staatsblad* od 7. studenoga 1997., str. 29874.).

11 Članak 7. tog kraljevskog dekreta propisuje:

1. Porezni obveznici organizaciji za kolektivno ostvarivanje prava svakog mjeseca podnose prijavu prije dvadesetog dana u mjesecu koji slijedi mjesec na koji se odnosi.

2. U prijavi iz stavka 1. navode se, s jedne strane, podaci koji omogućuju identifikaciju poreznog obveznika, a s druge strane broj i obilježja potrebni za utvrđivanje iznosa paušalne naknade za uređaje koji su stavljeni u promet na državnom području tijekom razdoblja obuhvaćenog prijavom.

[…]”

12 Članak 1. Koninklijk besluita tot het belasten van een vennootschap met de inning en de verdeling van de vergoeding voor het kopiëren van werken die op grafische of soortgelijke wijze zijn vastgelegd (Kraljevski dekret o utvrđivanju subjekta nadležnog za naplatu i raspodjelu naknade za reproduciranje djela fiksiranih na grafičkom ili analognom mediju) od 15. listopada 1997. (*Belgisch Staatsblad* od 7. studenoga 1997., str. 29873.) određuje:

„Društvo u obliku zadruge s ograničenom odgovornošću pod nazivom ‚Reprobel’ […] odgovorno je za osiguravanje naplate i raspodjele naknada predviđenih u člancima 59. do 61. [LDA].”

Glavni postupak i prethodna pitanja

13 Kao distributer informatičkih proizvoda namijenjenih poduzećima i potrošačima, društvo Copaco također distribuira uređaje za reproduciranje, kao što su fotokopirni aparati i skeneri. Stoga je do kraja 2016. moralo društvu Reprobel plaćati paušalnu naknadu za reproduciranje djela zaštićenih autorskim ili srodnim pravima (u daljnjem tekstu: naknade na ime pravične naknade).

14 Smatrajući da je Sud presudom od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750), presudio da se članku 5. stavku 2. točkama (a) i (b) Direktive 2001/29 protivi „paušalni” dio sustava naknada predviđen belgijskim propisima u području naknada na ime pravične naknade, društvo Copaco je obustavilo plaćanje računa koje je izdalo društvo Reprobel, u pogledu te naknade za razdoblje od studenoga 2015. do siječnja 2017., pozivajući se na izravni učinak te odredbe i navevši da će odgoda te isplate trajati dok odredbe tog propisa ne budu usklađene s odredbama Direktive 2001/29.

15 U ožujku 2017. na snagu je stupio novi sustav naknada na ime pravične naknade.

16 Društvo Reprobel tužilo je 16. prosinca 2020. društvo Copaco pred ondernemingsrechtbankom Gent, afdeling Dendermonde (Trgovački sud u Gentu, Odjel u Termondeu, Belgija), koji je međupresudom od 4. ožujka 2022. vratio predmet ondernemingsrechtbanku Gent, afdeling Gent (Trgovački sud u Gentu, Odjel u Gentu, Belgija), koji je sud koji je uputio zahtjev, zbog mjesne nadležnosti.

17 Taj sud ističe da iz presude od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750), proizlazi da su pravila predviđena belgijskim sustavom naknada na ime pravične naknade, o kojima je bila riječ u predmetu u kojem je donesena ta presuda, barem djelomično protivna Direktivi 2001/29, s obzirom na to da pravična naknada predviđena u članku 5. stavku 2. točki (b) te direktive nije bila određena u tom sustavu kojim se do 29. prosinca 2016. predviđala

primjena paušalnih naknada bez objektivne kvantitativne povezanosti sa stvarnom uporabom uređaja za reproduciranje, tako da su te naknade mogle premašiti svoju isključivo odštetnu prirodu.

18 Sud koji je uputio zahtjev navodi da je Sud u presudi od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750), tumačio iznimke ili ograničenja koja država članica može predvidjeti u svojem nacionalnom zakonodavstvu na temelju članka 5. stavka 2. točaka (a) i (b) Direktive 2001/29, koji nisu bili uključeni u belgijski sustav naknada na ime pravične naknade koji je bio na snazi do 29. prosinca 2016. Sud je osobito smatrao da taj sustav nije bio u skladu s tom odredbom. U tom je pogledu istaknuo da je u navedenom sustavu iznos paušalne naknade ovisio samo o broju preslika u minuti koji se može ostvariti predmetnim fotokopirnim aparatima, da je predviđao isplatu, barem djelomično, tih naknada s obzirom na štetu koju su nezakonita reproduciranja mogla prouzročiti autorima o kojima je riječ, da nije davao naknadu ili ju je davao djelomično osobama koje nisu autori, da se plaćanje naknada zahtijevalo od osoba koje stavljaju fotokopirne aparate na raspolaganje korisnicima koji se mogu identificirati i da se njime predviđao sistem koji bi mogao dovesti do prekomjerne naknade za korisnike naknada, namećući istodobno paušalnu i razmjernu naknadu, bez mehanizma povrata.

19 Sud koji je uputio zahtjev također navodi da, ako tumačenje u skladu s direktivom nije moguće, nacionalne odredbe moraju ustupiti mjesto odredbama dotične direktive. Međutim, primjećuje da se stranke u sporu o kojem odlučuje ne slažu oko uvjeta koje je za to potrebno ispuniti.

20 Prema mišljenju društva Copaco, članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 ima izravni učinak i na njega se može pozivati protiv društva Reprobel, koje treba smatrati državnom institucijom zbog zadaće koju mu je država povjerila da naplaćuje i raspodjeljuje naknade na ime pravične naknade.

21 Suprotno tomu, društvo Reprobel osporava bezuvjetnost, jasnoću i preciznost članka 5. stavka 2. točaka (a) i (b) Direktive 2001/29, s obzirom na to da države članice mogu predvidjeti iznimke i ograničenja od te odredbe kako žele i jer je na tim državama da definiraju pravičnost naknade predviđene u članku 5. stavku 2. te direktive.

22 Društvo Reprobel osim toga smatra da se protiv njega ne može pozivati na Direktivu 2001/29 jer je udruga privatnog prava.

23 U tim je okolnostima ondernemingsrechtbank Gent, afdeling Gent (Trgovački sud u Gentu, Odjel u Gentu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1) Je li institucija kao što je Reprobel, u dijelu u kojem ju je država, na temelju kraljevskog dekreta, ovlastila za naplatu i raspodjelu pravične naknade u smislu članka 5. stavka 2. točaka (a) i (b) Direktive 2001/29 koju utvrđuje država, i preko koje država provodi nadzor, institucija protiv koje se pojedinac, radi svoje obrane, može pozivati na nespojivost nacionalne norme, koju ta institucija nastoji istaknuti prema tom pojedincu, s pravom Unije?

2) Je li za davanje odgovora na to pitanje bitno to da nadzor, koji država provodi preko te institucije, obuhvaća među ostalim:

– obvezu te institucije da preslike svojih zahtjeva za pružanje informacija obveznicima plaćanja naknade, koji su potrebni za naplatu i raspodjelu naknade za reproduciranje, stalno dostavlja nadležnom ministru, tako da taj ministar uvijek bude obaviješten o tome

na koji način institucija izvršava svoje pravo nadzora i da može odlučiti je li primjereno, ministarskim dekretom, utvrditi sadržaj, broj i učestalost zahtjevâ za pružanje informacija, a da pritom u što manjoj mjeri ometa djelatnosti ispitanika;

– obvezu institucije da osoba koju je ministar ovlastio uputi zahtjev za informacije, potreban za razmjernu naplatu naknade za reproduciranje, obveznicima naknade, trgovcima, neovisno o tome je li riječ o trgovcima na veliko ili malo, leasing društvima ili društvima za održavanje uređaja, ako obveznik naknade nije sudjelovao u naplati, pri čemu je institucija također obvezna dostaviti nadležnom ministru presliku tog zahtjeva, tako da taj ministar može utvrditi sadržaj, broj i učestalost zahtjevâ za pružanje informacija, a da pritom u što manjoj mjeri ometa djelatnosti ispitanika;

– obvezu institucije da zatraži odobrenje nadležnog ministra za pravila o raspodjeli naknade za reproduciranje kao i svaku drugu izmjenu koju ona poduzme s tim u vezi;

– obvezu institucije da od nadležnog ministra zatraži odobrenje za prijavni obrazac koji ona izdaje i bez kojeg se on ne smije izdati?

3) Je li za davanje odgovora na pitanje bitno i to da institucija raspolaže sljedećim ovlastima:

– ovlašću zahtijevati sve informacije potrebne za naplatu naknade za reproduciranje od svih osoba koje su obveznici naknade, obveznici doprinosa, trgovci, neovisno o tome je li riječ o trgovcima na veliko ili malo, leasing društvima ili društvima za održavanje uređaja. Pri tome, svaki zahtjev mora uvijek sadržavati upozorenje o kaznenopravnim sankcijama koje se izriču u slučaju nepoštovanja određenog roka ili davanja nepotpunih ili krivih informacija;

– ovlašću zahtijevati od svakog obveznika naknade da dostavlja sve informacije u vezi s reproduciranim djelima koje su potrebne za raspodjelu naknade za reproduciranje;

– ovlašću da od Uprave za carinu i trošarine, Uprave za porez na dodanu vrijednost i Nacionalnog ureda za socijalnu sigurnost dobije sve informacije potrebne za provedbu svoje zadaće?

4) Ima li članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 izravan učinak?

5) Mora li, na zahtjev pojedinca, nacionalni sud izuzeti iz primjene nacionalnu normu, ako ta norma koju je država propisala nije u skladu s člankom 5. stavkom 2. točkama (a) i (b) Direktive 2001/29, osobito jer ta norma, koja nije u skladu s prethodno navedenim člankom, obvezuje tog pojedinca na plaćanje davanja?”

O prethodnim pitanjima

Prvo, drugo i treće pitanje

24 Svojim prvim, drugim i trećim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 tumačiti na način da se pojedinac pred nacionalnim sudom može pozvati na činjenicu da je nacionalni propis koji predviđa pravične naknade protivan pravu Unije protiv institucije kojoj je država članica povjerila naplatu i

raspodjelu tih naknada utvrđenih u skladu s tom odredbom, s obzirom na to da takva institucija izvršava zadaću od javnog interesa, da je podvrgnuta nadzoru te države i raspolaže, kako bi ispunila tu zadaću, ovlastima širima od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca.

25 Uvodno valja istaknuti da iz nacionalnog pravnog okvira koji se primjenjuje na glavni postupak, koji je naveden u odluci kojom se upućuje prethodno pitanje, proizlazi da društvo Reprobel ima pravni oblik zadruge privatnog prava u čijim tijelima belgijska država nije zastupljena.

26 Međutim, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, pojedinci se mogu izravno pozvati na bezuvjetne i dovoljno precizne odredbe direktive ne samo protiv država članica i njihovih tijela *stricto sensu*, nego i, osobito, protiv subjekata koji su pod vlašću ili nadzorom javnog tijela, koji izvršavaju zadaće od javnog interesa i imaju posebne ovlasti šire od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca. Takvi subjekti ili institucije razlikuju se od pojedinaca i valja ih izjednačiti s državom, bilo zato što su pravne osobe javnog prava koje su dio države u širem smislu, bilo zato što su pod vlašću ili nadzorom javnog tijela, bilo zato što im je takvo tijelo povjerilo izvršavanje zadaće od javnog interesa te u tu svrhu imaju navedene posebne ovlasti (vidjeti u tom smislu presude od 12. srpnja 1990., Foster i dr., C-188/89, EU:C:1990:313, t. 20., i od 10. listopada 2017., Farrell, C-413/15, EU:C:2017:745, t. 33. i 34.).

27 Sud je u tom pogledu pojasnio da uvjeti u skladu s kojima predmetni subjekt treba biti pod vlašću ili nadzorom države i imati posebne ovlasti koje su šire od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca ne trebaju biti ispunjeni kumulativno (presuda od 10. listopada 2017., Farrell, C-413/15, EU:C:2017:745, t. 28.).

28 U ovom slučaju iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da društvo Reprobel nije subjekt javnog prava niti je pod nadzorom belgijske države. Stoga treba razmotriti izvršava li društvo Reprobel zadaću od javnog interesa i ima li, za tu svrhu, posebne ovlasti šire od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca.

29 Kao prvo, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 26. ove presude, kad je riječ o uvjetu koji se odnosi na izvršavanje zadaće od javnog interesa, Kraljevski dekret kojim se društvu nalaže da osigura naplatu i raspodjelu naknada za reproduciranje djela fiksiranih na grafičkom ili analognom mediju od 15. listopada 1997. povjerio je društvu Reprobel naplatu i raspodjelu naknada na ime pravične naknade, predviđenih u člancima 59. do 61. LDA-a.

30 U tom pogledu valja podsjetiti na to da su države članice ovlaštene, na temelju članka 5. stavka 2. točaka (a) i (b) Direktive 2001/29, za to da u svoj pravni poredak uvedu iznimke od prava reproduciranja predviđene tim člankom te su također dužne propisati pravičnu naknadu i uspostaviti sustav za njezino financiranje (vidjeti u tom smislu presude od 23. studenoga 2023., Seven.One Entertainment Group, C-260/22, EU:C:2023:900, t. 23.).

31 Osim toga, kad je riječ o obliku, detaljnim rješenjima i visini pravične naknade, Sud je presudio da ta naknada, a prema tome i sustav na kojem počiva i njezina visina, moraju biti povezani sa štetom nanesenom nositeljima prava zbog ostvarivanja privatnih reproduciranja (presude od 22. rujna 2016., Microsoft Mobile Sales International i dr., C-110/15, EU:C:2016:717, t. 28., i od 24. ožujka 2022., Austro-Mechana, C-433/20, EU:C:2022:217, t. 49.).

32 Osim toga, Sud je je odlučio o načinima naplate i raspodjele naknada na ime pravične naknade predviđenih belgijskim propisom. S jedne strane, presudio je da se pravična naknada predviđena člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29 odnosi na reproduciranja učinjena na bilo kojem mediju i uporabom bilo koje tehnike, odnosno da je snose svi korisnici uređaja, medija ili usluga koji omogućuju ostvarivanje ili sadržavaju takva reproduciranja, pri čemu su ti korisnici ovlašteni koristiti se iznimkama predviđenima u toj odredbi (vidjeti u tom smislu presudu od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, t. 30. do 34.).

33 S druge strane, Sud je presudio da je pravična naknada načelno namijenjena naknadi štete pretrpljene zbog stvarno izvršenih reproduciranja i da je načelno na osobama koje su izvršile reproduciranja da nadoknade štetu povezanu s njima, financirajući naknadu koja će se isplatiti nositelju prava. Uzimajući u obzir praktične poteškoće povezane s identificiranjem korisnika, države članice mogu predvidjeti sustav u okviru kojeg se ta naknada primjenjuje na osobe koje raspolažu opremom, uređajima i medijima za digitalno reproduciranje i koje takvu opremu, uređaje ili medije stavljaju na raspolaganje korisnicima ili im pružaju usluge reproduciranja te financijski teret prebacuju na krajnje korisnike (vidjeti u tom smislu presudu od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, t. 69. i 70.).

34 U tom kontekstu, kao što je to u biti istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 40. svojeg mišljenja u ovom predmetu, nositelju prava reproduciranja bilo bi, naime, vrlo teško ostvariti to pravo u odnosu na aktivnosti koje korisnici obavljaju u privatnoj sferi. Uvođenje iznimaka od tog prava predviđenih u članku 5. stavku 2. Direktive 2001/29 osigurava, dakle, nositeljima prava dohodak čije bi dobivanje izravno od korisnika bilo vrlo otežano.

35 Belgijski propis predviđa da nositelji autorskih i srodnih prava primaju, na temelju tih iznimaka, naknadu za pretrpljenu štetu koja se sastoji od jednog dijela koji je obračunat paušalno i unaprijed određen i naknadno utvrđenog razmjernog iznosa naknade koji se financira naknadama koje plaćaju svi stjecatelji uređaja i medija za reproduciranje ili primatelji usluga reproduciranja koji imaju pravo koristiti te iznimke. Naplata takve naknade i isplaćivanje nositeljima tih prava pravične naknade stoga je zadaća koja se izvršava u javnom interesu.

36 U tom pogledu valja odbaciti stajalište francuske vlade prema kojem društvo Reprobel ne izvršava zadaću od javnog interesa, nego djeluje jedino u privatnom interesu nositeljâ autorskog prava i srodnih prava. Naime, zadatkom povjerenim instituciji zaduženoj za naplatu i raspodjelu naknada na ime pravične naknade, država članica provodi obvezu postizanja rezultata koju joj nameće članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29, odnosno da u korist nositelja tih prava osigura učinkovitu naplatu pravične naknade čiji je cilj očuvati pravednu ravnotežu između interesa o kojima je riječ, što je u potpunosti u javnom interesu (vidjeti u tom smislu presudu od 8. rujna 2022., Ametic, C-263/21, EU:C:2022:644, t. 69.).

37 Kao drugo, što se tiče ocjene ovlasti subjekta kao što je društvo Reprobel, najprije valja podsjetiti na to da je ono jedina institucija zadužena za naplatu i raspodjelu naknada na ime pravične naknade, predviđenih u člancima 59. do 61. LDA-a.

38 U tom kontekstu, kao što je to u biti istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 45. svojeg mišljenja, iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da su društvu Reprobel dodijeljene ovlasti šire od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca, osobito ovlast da od proizvođača i distributera uređaja i medija za reproduciranje zahtijeva naknadu na ime pravične naknade.

39 Naime subjekt koji je, poput Reprobela, nadležan za naplatu naknade na ime pravične naknade na temelju zakona može zahtijevati njezino plaćanje od svakog tko pripada krugu obveznika apstraktno utvrđenom nacionalnim propisom.

40 U tom pogledu nije važna činjenica koju ističu društvo Reprobel i belgijska vlada da tijela javne vlasti, a ne taj subjekt, utvrđuju iznos spomenute naknade. Naime, izvršavanje zadaća od javnog interesa ne podrazumijeva da subjekt koji izvršava te zadaće sam određuje sve njihove aspekte ili da ovlasti kojima u tu svrhu raspolaže moraju biti diskrecijske. Nadalje, činjenica da javna vlast ograničava postupanje subjekta koji izvršava zadaću od javnog interesa potvrđuje to više da taj subjekt postupa u ime države i predstavlja njezin pojavni oblik.

41 Štoviše, kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje, društvo Reprobel raspolaže nizom posebnih ovlasti, među ostalim, u području zahtjeva za pružanje informacija, kako bi mu se omogućilo izvršavanje zadaće od javnog interesa koja mu je povjerena.

42 Kao prvo, ima pravo od obveznika naknade na ime pravične naknade, kao i od drugih subjekata koji posluju na tržištu uređaja za reproduciranje kao što su poduzeća koja se bave održavanjem tih uređaja, pod prijetnjom kaznenih sankcija tražiti sve informacije potrebne za utvrđivanje obveznika i iznosa koje trebaju platiti. Takvu ovlast treba smatrati širom od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca.

43 U tom kontekstu nije relevantno, kao što to ističu društvo Reprobel i belgijska vlada, da društvo Reprobel nema ovlast izricanja sankcija subjektima koji ne izvrše obvezu pružanja informacija. Naime, neizvršavanje te obveze, u skladu s informacijama iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje, kažnjava se kaznenim sankcijama za čije su izricanje, po prirodi, nadležni samo sudovi. Stoga, samo postojanje tih sankcija upućuje na posebnu prirodu ovlasti dodijeljenih društvu Reprobel.

44 Kao drugo, iz spisa kojim raspolaže Sud proizlazi da je društvo Reprobel ovlašteno prikupljati informacije potrebne za izvršavanje njegovih zadaća od carinskih i poreznih tijela te tijela socijalnog osiguranja. Takvo ovlaštenje, podložno provjerama koje treba izvršiti sud koji je uputio zahtjev, predstavlja ovlast širu od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca. Naime, informacije poput obujma uvoza opreme ili medija za reproduciranje ili prometa proizvođača ili distributera takvih uređaja i medija u načelu se ne mogu priopćiti osobama koje nemaju takvu ovlast.

45 S obzirom na prethodna razmatranja na prvo, drugo i treće pitanje valja odgovoriti tako da članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 treba tumačiti na način da se pojedinac može pred nacionalnim sudom pozvati na činjenicu da je nacionalni propis koji predviđa pravične naknade utvrđene u skladu s tom odredbom protivan odredbama prava Unije koje imaju izravan učinak protiv institucije kojoj je država članica povjerila naplatu i raspodjelu tih naknada, s obzirom na to da takva institucija, kako bi izvršila tu zadaću od javnog interesa, raspolaže ovlastima širima od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca.

Četvrto i peto pitanje

46 Svojim četvrtim i petim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 tumačiti na način da ima izravan učinak, tako da se pojedinac, ako ta odredba nije pravilno prenesena, na njega može pozvati kako bi se izuzela iz primjene nacionalna pravila koja ga obvezuju da plati naknadu na ime pravične naknade nametnutu protivno spomenutoj odredbi.

47 Najprije valja podsjetiti na to da iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da se u svim slučajevima kad su odredbe neke direktive s obzirom na svoj sadržaj bezuvjetne i dovoljno precizne pojedinci mogu na njih pozvati pred nacionalnim sudovima protiv države, bilo zato što je ona propustila pravodobno prenijeti tu direktivu u nacionalno pravo, bilo zato što ju je nepravilno prenijela (presuda od 6. studenoga 2018., Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, t. 63. i navedena sudska praksa).

48 U tom pogledu Sud je pojasnio da je odredba prava Unije, s jedne strane, bezuvjetna ako propisuje obvezu koja ne sadržava nijedan uvjet i u svojoj provedbi ili u svojim učincima ne ovisi o poduzimanju nijedne mjere institucija Unije ili država članica te, s druge strane, dovoljno precizna da je pojedinac može isticati i nacionalni sud primijeniti ako nedvosmislenim riječima utvrđuje obvezu (presuda od 8. ožujka 2022., Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Izravni učinak), C-205/20, EU:C:2022:168, t. 18.).

49 U ovom slučaju društvo Reprobel, kao i belgijska i francuska vlada, ističu da zbog široke margine prosudbe kojom države članice raspolažu u organizaciji sustava pravične naknade iz članka 5. stavka 2. točaka (a) i (b) Direktive 2001/29 i njezinu financiranju, ta odredba nije dovoljno precizna i bezuvjetna kako bi joj se dodijelio izravan učinak na temelju prethodno navedene sudske prakse Suda.

50 Međutim, Sud je već pojasnio da se, iako direktiva državama članicama ostavlja određenu marginu prosudbe kada donose načine njezine provedbe, može smatrati da je odredba te direktive bezuvjetna i precizna ako državama članicama nedvosmisleno nameće preciznu obvezu ostvarivanja rezultata koja ne ovisi ni o kakvom uvjetu u pogledu primjene pravila koje utvrđuje (presuda od 8. ožujka 2022., Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Izravni učinak), C-205/20, EU:C:2022:168, t. 19.).

51 U tom pogledu valja podsjetiti na to da načelo nadređenosti nalaže nacionalnom sudu koji u okviru svoje nadležnosti primjenjuje odredbe prava Unije obvezu da, ako se nacionalni propis ne može tumačiti u skladu sa zahtjevima prava Unije, osigura puni učinak zahtjeva tog prava u sporu koji se pred njim vodi, tako što će, ako je to potrebno, bilo koji nacionalni propis ili praksu, čak i naknadnu, koja je u suprotnosti s odredbom prava Unije koja ima izravan učinak po službenoj dužnosti izuzeti iz primjene a da pritom ne mora zahtijevati ili čekati prethodno ukidanje tog nacionalnog propisa ili prakse zakonodavnim ili bilo kojim drugim ustavnim postupkom (presuda od 8. ožujka 2022., Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Izravni učinak), C-205/20, EU:C:2022:168, t. 37.).

52 Što se tiče pitanja je li članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 bezuvjetan i dovoljno precizan, ispitivanje u tu svrhu odnosi se, među ostalim, na tri aspekta, odnosno na određivanje korisnikâ zaštite propisane u toj odredbi, sadržaj te zaštite i identitet dužnika iz te zaštite (vidjeti po analogiji presudu od 6. rujna 2018., Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, t. 56.).

53 U tom pogledu Sud je već presudio da članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 nameće državama članicama koje odaberu primijeniti iznimke ili ograničenja prava reproduciranja konkretne obveze kako bi se osiguralo da se nositeljima prava osigura pravična naknada (vidjeti u tom smislu presude od 21. listopada 2010., Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, t. 36., i od 22. rujna 2016., Microsoft Mobile Sales International i dr., C-110/15, EU:C:2016:717, t. 25.).

54 Točno je da države članice nisu dužne u svojem nacionalnom pravu propisati iznimke predviđene člankom 5. stavkom 2. točkama (a) i (b) Direktive 2001/29 (vidjeti u tom smislu presude od 21. travnja 2016., Austro-Mechana, C-572/14, EU:C:2016:286, t. 18., i od 22. rujna 2016., Microsoft Mobile Sales International i dr., C-110/15, EU:C:2016:717, t. 27. i navedenu sudsku praksu). Međutim, ako to učine, one također moraju predvidjeti plaćanje pravične naknade oštećenim autorima zbog primjene tih iznimaka (vidjeti u tom smislu presude od 21. listopada 2010., Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, t. 36.) i uzeti u obzir uvjete koji se odnose na strukturu i visinu te naknade, kako proizlaze iz tumačenja te odredbe.

55 Među tim uvjetima nalaze se oni koje je Sud utvrdio u presudi od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750) u vezi s načinima izračuna naknade na ime pravične naknade. U toj presudi, na koju upućuje sud koji je uputio zahtjev, Sud je presudio da, iako članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 državama članicama ostavlja mogućnost da odrede načine financiranja i naplate pravične naknade kao i visinu te naknade, sustav koji kombinira unaprijed određenu paušalnu naknadu i razmjernu naknadu koja se naknadno određuje mora u cijelosti omogućiti naplaćivanje naknade na ime pravične naknade čiji iznos u biti odgovara stvarnoj šteti koju su pretrpjeli nositelji prava. Kako bi se taj uvjet ispunio, takav sustav mora sadržavati mehanizme, osobito povrata, s ciljem ispravljanja svake situacije pretjerane kompenzacije koja bi bila protivna zahtjevu navedenom u uvodnoj izjavi 31. Direktive 2001/29, prema kojem je potrebno održati pravednu ravnotežu između nositelja prava i korisnika predmeta zaštite, a time i usklađenost s člankom 5. stavkom 2. točkama (a) i (b) Direktive 2001/29 (vidjeti u tom smislu presudu od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, t. 83. do 86.).

56 Što se tiče, osobito, sadržaja prava koja proizlaze iz odredbi Direktive 2001/29 koje mogu imati izravan učinak, iz sudske prakse Suda proizlazi da pojedinci imaju pravo na to da ne snose financijski teret naknade na ime pravične naknade ako se ona naplaćuje protivno načelima koja, prema sudskoj praksi Suda, proizlaze iz članka 5. stavka 2. točaka (a) i (b) te direktive (vidjeti u tom smislu presude od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, t. 85. do 87. i od 22. rujna 2016., Microsoft Mobile Sales International i dr., C-110/15, EU:C:2016:717, C-110/15, EU:C:2016:717, t. 37., 54. i 55). Stoga je Sud izričito isticao potrebu da u sustavu pravične naknade postoji pravo na povrat neopravdano naplaćene naknade za financiranje te naknade.

57 U ovom slučaju, s obzirom na to da nacionalni propis o kojem je riječ u glavnom postupku nije u skladu s člankom 5. stavkom 2. točkama (a) i (b) Direktive 2001/29, kao što to u biti proizlazi iz presude od 12. studenoga 2015., Hewlett-Packard Belgium (C-572/13, EU:C:2015:750), sud koji je uputio zahtjev, koji odlučuje u sporu o obustavi plaćanja naknade na ime pravične naknade, koju zahtijeva taj propis, od strane pojedinca, mora osigurati puni učinak te odredbe tako da ne primjenjuje navedeni nacionalni propis za rješavanje spora o kojem odlučuje.

58 S obzirom na prethodna razmatranja, na četvrto i peto pitanje valja odgovoriti da članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 treba tumačiti na način da ima izravan učinak, tako da se pojedinac, ako ta odredba nije pravilno prenesena, na nju može pozvati kako bi se izuzela iz primjene nacionalna pravila koja ga obvezuju da plati naknadu na ime pravične naknade nametnutu protivno spomenutoj odredbi.

Troškovi

59 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu**

   treba tumačiti na način da se:

   pojedinac može pred nacionalnim sudom pozvati na činjenicu da je nacionalni propis koji predviđa pravične naknade utvrđene u skladu s tom odredbom protivan odredbama prava Unije koje imaju izravan učinak protiv institucije kojoj je država članica povjerila naplatu i raspodjelu tih naknada, s obzirom na to da takva institucija, kako bi izvršila tu zadaću od javnog interesa, raspolaže ovlastima širima od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca.

2. **Članak 5. stavak 2. točke (a) i (b) Direktive 2001/29 treba tumačiti na način da ima izravan učinak, tako da se pojedinac, ako ta odredba nije pravilno prenesena, na nju može pozvati kako bi se izuzela iz primjene nacionalna pravila koja ga obvezuju da plati naknadu na ime pravične naknade nametnutu protivno spomenutoj odredbi.**

Potpisi